ZÖLD MAGYARORSZÁG FEJLESZTÉSI MODELL

VITAIRAT EGY XXI. SZÁZADI FENNTARTHATÓ MAGYARORSZÁG FELÉ VEZETŐ ÚTRÓL

ZÖLD MAGYARORSZÁG FEJLESZTÉSI MODELL

VITAIRAT EGY XXI. SZÁZADI FENNTARTHATÓ MAGYARORSZÁG
ÉS A ZÖLD GAZDASÁG FELÉ VEZETŐ ÚTRÓL

OLAJOS PÉTER – EURÓPAI PARLAMENTI KÉPVISELŐ (MEP)

BEVEZETÉS

„Az előttünk álló kihívások közül talán a legfontosabb a klímaváltozás. A világ vezető politikusaival (...) egyetértettünk abban, hogy a klímaváltozás problémáinak megoldásával nem várhatunk a világgazdasági válságra adandó válaszok megszületéséig."[1]

***Ban Ki-Mon** ENSZ Főtitkár*

A **környezetünket érő káros változások,** amennyiben nem sikerül őket megállítani, vagy visszafordítani, alapvetően megváltoztathatják az emberiség, sőt bolygónk jövőjét.

Az óceánok felmelegszenek, a gleccserek olvadnak, a hótakarók eltűnőben. A levegőben szmog, a légkörön ózonlyuk. A termőföldeket kimerülő talaj és elsivatagosodás jellemzi, a természet ökológiai rendszerei és a biológiai sokféleség fogyatkozóban, az édesvízkészletek elszennyeződnek és kimerülnek, az ivóvíz minősége romlik. Mindez csupán ízelítő a legismertebb kihívások közül, amelyekre a tudósok már évek óta figyelmeztetnek.

Sokakkal együtt vallom, hogy a XXI. század társadalmi és gazdasági folyamatainak kialakulásában meghatározó jelentőséggel bír majd a klímaváltozásra adott válasz. Lesznek sikeres és kevésbé sikeres válaszok, s ennek megfelelően lesznek kontinensek és országok, amelyek a változások relatív nyerteseinek vallhatják magukat. És természetesen lesznek vesztesek is. S miután ők lesznek többségben, az őket sújtó problémák uralják majd a politika meghatározó napirendi pontjait.

Ahhoz, hogy Közép-Európa és benne Magyarország a küszöbön álló változások relatív nyertese lehessen, ahhoz a kellő időben, és a szükséges erőfeszítéssel kell a változások élére állni, de minimum a fő sodorvonalban haladni. Ennek alapvető feltétele, hogy az adott problémát súlyának megfelelően kezeljük. Véget kell vetnünk a céltalan sodródásnak, a stratégiát nélkülöző lépéseknek.

Magyarországnak talán még soha sem volt olyannyira szüksége egy új gondolkodásmódra, probléma-megközelítésre, egy új szervező elvre, mint most, a globális pénzügyi és gazdasági válság egyre kíméletlenebb szorításában.

Az elmúlt évek alatt kormányzó politikai elitnek láthatóan nem túl sok – eredeti – ötlete van a megoldásokat illetően. Ugyanazokat a szólamokat halljuk: megszorítások, adónövelések, jogosultság elvonások. Mind, mind egy klasszikus neoliberális recept „odakozmált" alapanyagai. Az országnak most azonban, a tartósnak mutatkozó gazdasági visszaesés idején, nem csupán elvonásokra, hanem forrásokra, és nemcsak megszorításokra, hanem fejlesztésekre is szüksége lenne. A „lélegeztető gépen" működő magyar gazdaságot a lehető leggyorsabban újra kell indítani, s ehhez hosszú távú stabilizációs programra van szüksége. Ez a stabilizációs program lehet a **Zöld New Deal,** amely időközben számos európai konjunktúra-csomag alapkövévé vált.

[1] A világ elvárásai és a cselekvés felelőssége. Magyar Nemzet 2009. február 2.

A világgazdasági válság nyomán elérkezett annak az ideje, hogy egységbe szerveződjenek a környezet-védelem és a zöld technológia, a jövő- és a tudásipar, továbbá a kutatás és a fejlesztés, valamint a műszaki és technikai innovációk területén mindeddig zárványszerűen működő termelőerők. Megért az idő arra, hogy kialakuljon a **zöld gazdaság,** hogy önálló ipari ágazatba tömörüljön az eddig szétforgácsolt tudás- és termelői kapacitás.

Elérkezett annak az ideje, hogy a zöld gazdaság keretén belül végre egymásra találjon a zöld innovációk tudás- és ismeretanyaga, valamint az üzleti és pénzügyi szféra piacszervező, forrásszerző gyakorlata. Elérkezett az idő ahhoz, hogy megfogalmazzuk a változtatás igényének következetes, politikai léptékű képviseletét, s ezzel egyidőben kormányzati szintre emeljük a *gazdasági átalakulás* (vagy a megújuló gazdaság) *integrált ökológiai programját.* Másképpen, és egyszerűbben: ki kell alakítanunk egy új paradigmát, egy **új gazdaságszervező logikát.**

A világban egyre többen ismerik fel a paradigmaváltás elodázhatatlan szükségszerűségét. Az a bizonyos Zöld New Deal, vagyis a környezet-technológia innovációira épülő, általa determinált, és a nemzetközi tőkepiacok támogatását élvező új gazdaságszervező logika már nem csak az ENSZ főtitkár gondolatait foglalja keretbe, már nem csupán az EU Bizottság elnökének és tagjainak[2] beszédeit uralja, hanem az új amerikai elnök, Barack Obama programját[3] is alapvetően meghatározza. Ők mindnyájan felismerték, hogy a globális válságból való kilábaláshoz nemcsak egy friss, egy hatékonyabban teljesítő „húzóerőre" lenne szükség, hanem egy új „szerkezeti elven" működő motorra is.

Európai Parlamenti képviselőként meggyőződésem, hogy a környezetvédelem fogalma, súlya és szerepe teljes mértékben át fog alakulni a XXI. században. A környezetvédelem nem csak egy osztály lesz a Minisztériumban, nem egy tetszőleges részleg valamely cég szervezeti felépítésében, vagy csupán egy kifizetési alap a szerteágazó uniós regionális támogatási rendszerben, hanem mindennapi életünk Alfája és Omegája.

Brüsszel és Budapest, 2009. március

Olajos Péter
Európai Parlamenti képviselő
Környezetvédelmi, Éghajlatváltozási, és a Költségvetési Bizottságok tagja

[2] lásd Stavros Dimas budapesti Klímacsúcson elmondott beszéde
[3] Apollo project

A PROBLÉMA

A világ, és benne Magyarország is, kénytelen szembenézni a **túlterhelt környezet,** a fogyatkozó erőforrások, a túlnépesedés és a klímaváltozás okozta kényszerhelyzettel. Az adatok ijesztőek. A föld népessége a XIX. század elején mért egy milliárdról immár közel hét milliárdra növekedett.

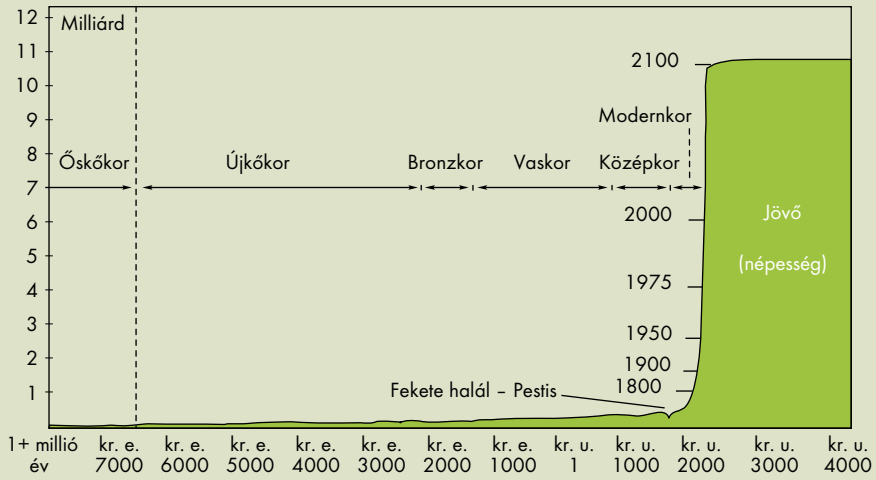

Forrás: Population Reference Bureau; és United Nations, World Population Projections to 2100 (1998).

Ezzel párhuzamosan a **világgazdaság** egésze, s vele fogyasztásunk, a II. világháború óta megtízszereződött. Míg 1950-ben a globális GDP 4 ezer milliárd euró volt, addig 2007-re már elérte a 42 ezer milliárd eurót. Ehhez képest már csak hab a tortán, hogy a pénzpiacok virtuális világa már a 2008. évi pénzügyi világválság kirobbanása előtt meghaladta a 420 ezer milliárd eurót.

„Nem tudom, mi lesz a világ pénzügyi rendszerével; ez a világgazdasági rend nem tartható fenn. S hogy mikor lesz harmonikusabb, természetbarátibb világrend, normális élet?"

***Járai Zsigmond** volt jegybankelnök*

E két probléma sokak szerint ugyanazon érem két oldalát jelenti. A világgazdaság ilyen mértékű növekedésének (fél évszázad alatti megtízszereződésének) következtében és eredményeként legfontosabb öko-rendszereink (trópusi erdők, óceánok, talaj, édesvizek) kétharmadát kapacitásain felül használjuk.[4] Fenntartható világgazdaság azonban csak az öko-rendszerek kapacitásain belül képzelhető el. Minél nagyobb az ökoszisztéma, annál nagyobb gazdaságot „bír" el, és fordítva – hasonlatosan az akváriumban található víz és a halak kölcsönös viszonyához.

A világgazdasági növekedés másik kritikus eleme – a túlfogyasztás mellett – az üvegházhatást okozó gázok (ÜVG) **kibocsátásának** problémája. Ma már igazolt tényként fogadjuk el azt a felismerést, hogy az ÜVG koncentrációjának növekedése okozta éghajlatváltozás az emberi (gazdasági) tevékenység eredménye.

[4] UN Millennium Ecosystems Assessment 2005.

S noha mindezt évek óta tudjuk, e folyamatot mégsem fékezzük, hanem inkább erősítjük, méghozzá egyre gyorsuló mértékben. Míg a Kiotó Protokoll 1997. évi elfogadásakor a CO_2 ekvivalens kibocsátás évente 1,3 százalékkal növekedett, addig 10 évvel később már 3,3 százalékkal. Azaz, miközben elköteleztük magunkat a visszafogásra, addig éppen ellenkezőleg, egyre gyorsabban rohanunk a „szakadék" felé.

Eddigi életmódunk, fogyasztásunk fenntarthatatlansága egyre nyilvánvalóbb. A valódi kérdés ma már úgy hangzik: hogyan és milyen gyorsan tudunk alacsony CO_2-kibocsátású társadalommá átalakulni? Hogyan, és milyen koncepció mentén találjuk meg fenntartható fejlődési pályánkat? Egyetlen példa csupán a hibás hazai támogatási rendszerek jellemzésére. 2008-ban akkora volt a gázártámogatás (340 millió euró[5]), mint az az összeg, amelyet Magyarország az uniós támogatások révén együttesen kíván elkölteni a megújuló energiák (230 millió euró) kialakítására és az energiahatékonyság (130 millió euró) támogatására *2007–2013 között.*

Akarjuk vagy sem, elérkezett az idő, hogy szembenézzünk a Földet, és az emberiséget fenyegető környezeti problémák komplexitásával. Egyértelművé kell tennünk: ahhoz, hogy stabilizálni tudjuk Földünk éghajlatát, nem elég egy egyszerű nemzetközi klíma-egyezmény, ahhoz egy *fenntartható bolygó-egyezményre* lenne szükség. És itt nem a szavakkal való játékról van szó, hanem a mögöttük megbúvó jelentős tartalmi különbségekről, de még inkább azok külpolitikai, gazdasági és biztonságpolitikai következményeiről. Önmagában a CO_2-kibocsátás szabályozása nem elégséges, ha nem tudjuk Földünk ökoszisztémáját megtartani.

A globális átalakulás jelenlegi válsága lehetőséget ad arra, hogy kialakítsunk egy új alapokon álló, fenntartható kapcsolatot a természet és önmagunk között. Látnunk kell azonban azt is: ez az utolsó alkalom. Még egy következő lehetőséget nem kapunk!

[5] 2009 év eleji állapotok szerint és 240 Ft/euró áron számolva

A KIHÍVÁS

A világban megkezdődött egy új **ipari forradalom,** szám szerint a **harmadik,** amelynek célja energiatermelés és -felhasználás átalakítása, a kevesebb és tisztább energia hatékonyabb alkalmazása, a nyersanyagok zárt rendszerekben történő fel(újra)használása; összességében a fenntartható, a hatékonyabb és tisztább gazdaság és társadalom felépítése.

Fordulóponthoz érkeztünk. A gazdaságszervezés elméleti alapjai, s a hozzájuk köthető technológiai modellek átdolgozásra szorulnak. A hagyományos energiaforrások beszűkülése, a piaci árak folyamatos emelkedése egyre aggasztóbb méreteket ölt, a klímaváltozás hatása napi problémákat (aszályok, árvizek, viharkárok) okoz, s az ellenük való védekezés mind nagyobb költségeket emészt fel, sőt, a nemzetközi erőfeszítések is egyre nagyobb ráfordításokat követelnek meg. Új kihívásokkal állunk szemben, új válaszokat kell találnunk.
Felelősségünk, mindenekelőtt cselekvés iránti felelősségünk, megkerülhetetlen.

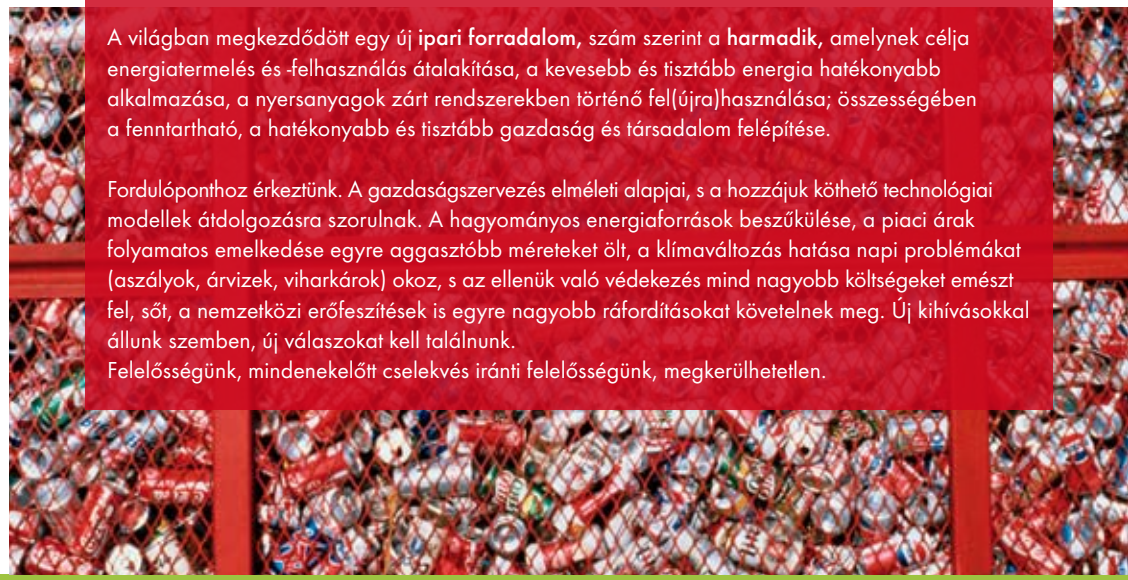

MEGOLDÁSI ALAPELV

Paradigmaváltásra van szükségünk. Az új paradigma, az új koncepció valójában egy közismert elv könyörtelen megvalósítása: a **környezet használatának piacosítása[6]!**

Jelenlegi világunk és rendszereink, legyen szó a fogyasztási, termelési vagy elosztási rendszerekről, immár nem fenntarthatóak. A fenntarthatóság[7] követelménye és alapeszménye az, hogy a *társadalom,* a *gazdaság* és az *ökológia* közötti tartós egyensúly álljon fenn. Ez azonban a gyakorlatban soha nem valósult meg. Akárhányszor konfliktus támadt (gazdasági vagy társadalmi konfliktusok, válságok), a korrekció még mindig az ökológia hátrányára valósult meg. Ennek egyik egyenes következménye, hogy a természet és a biológiai sokféleség világszerte fogyatkozik.

„Minden egyes ember teljes egészében a Föld ökoszisztémájától, az általa biztosított javaktól, termékektől és szolgáltatásoktól függ."[8]

Jelenleg közel 13 millió hektár erdő semmisül meg évente, ami egy görögországnyi terület. Márpedig ahhoz, hogy elérjük a globális felmelegedés 2 °C-ra történő korlátozásának célkitűzését, elengedhetetlen az erdőirtásból eredő kibocsátás csökkentése. Az erdőirtás a világ CO_2-kibocsátásának 20 százalékáért felelős, ami több, mint az Európai Unió teljes üvegházhatású gáz (ÜVG) kibocsátása.

[6] Markets for the Environment
[7] Brundtland-jelentés, Környezet és Fejlesztés Világbizottság 1987
[8] UN Millennium Ecosystem Assessement (2005)

Ennek legfőbb oka modern életünk, életfilozófiánk kiteljesülése, mindenekelőtt annak gyakorlati leképzése, élükön a XX. századi közgazdasági és államszervezési modellek megvalósulása. Ez utóbbiak úgy tekintenek környezetünkre, mint erőforrásra, mint olcsó, vagy teljesen ingyenes nyersanyagra. Ahhoz, hogy ezen a szemléleten és gyakorlaton végérvényesen változtatni tudjunk, árat és piaci értéket kell adunk az ökológia egészének, de mindenekelőtt a környezet használatának. Rendelkezünk pozitív példákkal is, hiszen a védett állatok, növények már jelentős ideje rendelkeznek eszmei értékkel, amely természetkárosítás esetén valós értékké (büntetéssé) válik, ez azonban csak elenyésző (jelképes) része a megoldásnak.

Elemi feladatként jelentkezik, hogy számba vegyük az ökológia minden elemét, s azokat közgazdasági viszonyrendszerünk szerves részévé tegyük. Ma még például az erdő nem része a közgazdasági „szent tehénnek" tekintett nemzeti össztermeknek, a GDP-nek – ha viszont a fát kivágjuk, és abból széket csinálunk, akkor már igen. Az erdő **ökológiai szolgáltatása** ma még irreleváns, legalábbis az uralkodó közgazdasági szemlélet szerint. Ahhoz, hogy ebből az ördögi körből kikerüljünk, s ahhoz, hogy megállíthassuk a biológiai sokféleség fogyatkozását, egy új, vagy egy jelentős mértékben átalakított gazdaságfilozófiára van szükségünk, nem kevesek szerint egy új gazdasági modellre.

Montenegróban (!), amely időközben elindult egy zöld gazdasági modell irányába, ma már például nem autópályamatricát (úthasználati díjat) kell vásárolni az országba való belépéskor, hanem *környezetvédelmi* matricát. Magyarán nem a közlekedési infrastruktúrában okozott kárt fizettetik meg a használóval, hanem az úthasználat fejében neki is vállalnia kell a környezeti infrastruktúra helyreállításának arányos terheit. A különbség nem csupán az elnevezésben van. A környezetvédelmi matrica neve és tartalma már egy gazdaságfilozófiai jövőképváltás első lépése, s ezen belül a befolyó bevételek újraelosztásának szerkezeti átalakítása.

A fenntarthatóság jövőbe mutató rendszerében az *ökológia* immár nem a *társadalom* és a *gazdaság* kisegítő elemét alkotja, hanem e kettő *működési bázisát.* Ugyanis, ha nem lesz ökológia, megszűnik a termelőerők társadalmi és gazdasági létalapja is – képletesen szólva, „elfogy az akváriumban lévő víz".

VÁLSÁGKEZELÉS ÉS A GLOBÁLIS ZÖLD NEW DEAL

A világgazdaságot sújtó recesszió 2007 őszén hitelválság formájában robbant ki, amely 2008-ban globális pénzügyi válsággá szélesedett. Ez az egész világot behálózó, következményeit tekintve ma még felbecsülhetetlen erejű válság adott esetben magában hordozhatja a gazdasági paradigmaváltás esélyét is. Azt az esélyt, ahol kibontakozhat a termelőerők megújulását eredményező, a tömegfogyasztás szükségleteit kiszolgáló zöld ipar átfogó fejlődése.

A legtöbben elfogadták az általam „Zöld New Dealnek" nevezett koncepció szükségességét is. Eszerint globális gazdasági ösztönzők részévé kell válnia a környezetbarát technológiákba való befektetéseknek. Mindannyian egyetértettünk abban, hogy nincs vesztegetni való időnk."

***Ban Ki-Mon,** ENSZ Főtitkár*

Az **ENSZ Környezetvédelmi Programja** (UNEP) a világ húsz legnagyobb gazdaságának vezetőit tömörítő G-20 2009. április 2-i londoni csúcstalálkozójára tanulmányt készítetett arról, miként lehetne kirántani a világ gazdaságát a mostani válság mocsarából.[9] A tanulmány üzenete egyszerű és markáns: a gazdaság (hagyományos) szerkezetét célzó regeneráló beruházások feltehetően képesek lesznek helyreállítani a gazdaság teljesítmény-képességét, de semmiképpen sem nyújtanak hathatós védelmet egy hasonló összeomlás megismétlődése esetén, arról már nem is beszélve, hogy mindenképpen alkalmatlanok az emberiség előtt álló ökológiai és gazdasági kihívások hatékony kezelésére.

Achim Steiner, az UNEP vezetője szerint egy globális „Zöld New Deal-re" lenne szükség, amely az 1933-ban Franklin D. Roosevelt amerikai elnök által elindított New Deal-ről kapná nevét. Az UNEP szerint a programot, amely egyben körvonalazhatná egy „zöld világgazdaság" alapjait is, nagyjából a világ GDP-jének 1 százalékából meg lehetne finanszírozni: ez körülbelül 750 milliárd US dollár befektetést jelentene, valamivel kevesebbet, mint az USA-ban meghirdetett 787 milliárd US dolláros gazdaságélénkítő csomag. A program keretében – első lépésként – öt területen kellene nagyszabású befektetéseket végrehajtani: a lakó- és irodaépületek energiahatékonyságának javítása, a megújuló energiaforrások céltudatos kiaknázása, a közlekedés környezetbarát átalakítása, a fenntartható mezőgazdasági termelésre való átállás, és a természet megóvását célzó intézkedések hatékonyságának növelése terén.

[9] Edward D. Barbier: A Global Green New Deal, Final Report, February 2009, UNEP Economics and Trade Branch

Az **Egyesült Államokban** Barack Obama, még az elnökválasztási hajrá izgalmaiban hirdette meg az un. Apolló- projektet, amely a *zöld fellendülés* terve[10]. Obama 10 év alatt összesen 150 milliárd dollárt (2 teljes évnyi magyar költségvetés) kíván a zöld iparágba befektetni. Az új amerikai Zöld New Deal már most a pénzügyi válság megoldásának és Amerika hosszú távú biztonságának stratégiai kulcsszerepét tölti be.

Európában Nagy-Britannia gazdasági mentőcsomagjának[11] központi elemét a többszörösére duzzasztott környezetbarát befektetések, és *„zöld-infrastruktúra" beruházások* jelentik. Németország és Franciaország nagyvonalú támogatással segítik a környezetbarát gépjárművek vásárlását, nem utolsó sorban azért, hogy autóiparukat stabilizálják. A híres Stern-jelentés készítője, Lord Stern, jelenleg José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnökének tanácsadója, *„zöld élénkítési"* közmunka-programok bevezetését javasolta 2009 februárjában, melynek keretében állásnélküli építőmunkások közpénzből hőszigetelnék a lakásokat. Az Unió márciusban véglegesítette az Európai Gazdasági Fellendülési tervét, amelynek egyik stabil lába az „európai zöld new deal". Az Unió ösztönzi a tagországokat az *alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaság* megteremtésére irányuló erőteljes állami befektetési politikára, támogatja az adórendszerbeli változtatásokat annak érdekében, hogy a fenntartható mezőgazdaság, közlekedés, energiaipar előnyben részesüljön a hagyományosokkal szemben. Javasolja az épületek energiahatékonyságát és a munkahelyteremtést ötvöző városfejlesztési programok indítását.

A **Távol-Keleten** Kína 2008 november elején hirdette meg 10 pontos konjunktúra csomagját, amelynek egyik központi eleme a környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése. A kínai kormány a szennyvíz- és hulladékkezelés mellett a víztisztaság megőrzésére kíván koncentrálni, valamint gyorsítani akarja erdőtelepítési programjait *(zöld-öv),* továbbá növeli a megújuló energia és a tiszta energia programok támogatását. Taro Aso japán Miniszterelnök szerint a zöld gazdaság fejlesztése „nagyszerű lehetőség az új növekedésre". Az Ausztrál költségvetés 3000 százalékos növekedéssel számol a *zöld munkahelyek* területén egy évtizedes távlatot átfogó kormányzati program kapcsán.

A fenti példák jól és egyértelműen mutatják, hogy a világ vezetői a válságkezelés egyik meghatározó eszközét, adott esetben annak fő eszközét, egy Új Zöld Program megtervezésében és beindításában vélik meghatározni. Egy olyan Új Zöld Program kialakításában, amely a valóságban nem is annyira új – hiszen annak alkotóelemei már évek óta ismertek. A nemzetközi sajtóban, a pénzpiacok és a tőkebefektetők kommunikációs közleményeiben már jó ideje találkozhatunk olyan kifejezésekkel, mint a *„Green Biz"*, a *„New Economy"*, *„Smart Grid"* (intelligens áramhálózatok), *„Greentech"*, vagy a konkrét zöld innovációs termékekkel, mint az elektromos autó, a solar technológia, a high-tech szélkerekek, és a többi.

Ami viszont valóban új és „forradalmi lendületként" hat: az a felismerés, hogy a zöld technológiák és innovációk iparszerű előállításával, azok rendszerszerű alkalmazásával, mi több, nemzetgazdasági méretekben történő felhasználásával nemcsak – és nem elsősorban – a fenyegető környezeti veszélyek leküzdésére nyílik lehetőség, hanem olyan új ipari ágazatok kialakítására, amelyek képesek a munkahelyteremtésre, a gazdaság hatékonyabb működésének növelésére, összességében a termelőerők megújítására.

A „Greentech" és a „Green Biz" gazdasági lehetőségeinek politikai és kormányzati szintű konvertálásával valóban reális esély mutatkozik egy átfogó paradigmaváltás megvalósítására.

[10] green recovery plan
[11] economic rescue plan

ZÖLD MAGYARORSZÁG FEJLESZTÉSI TERV „VÁLTÁS ÉS ÁTALAKULÁS”

„Mindegy, hogyan, csak pénzt kapjon a gazdaság”

John Maynard Keynes

A Zöld Magyarország Fejlesztési Tervnek egy olyan átfogó, széles társadalmi, politikai, szakmai konszenzuson alapuló koncepciót kell megjelenítenie, amely a hazai zöld ipar komplex, súlyponti fejlesztésén keresztül – mintegy annak bázisára épülve – munkahelyeket teremt, és képes az ország gazdasági, pénzügyi teljesítőképességének stabilizálására. A tervnek egy hosszú távú stratégia mentén egészséges növekedési pályára kell állítania a zöld ipar vezérelte gazdaságot, miközben egységes szerkezetben kezeli a megújuláshoz szükséges közösségi (uniós), állami költségvetési és szabadpiaci fejlesztési, beruházási forrásokat.

Egy Zöld Magyarország Fejlesztési Tervben koncentrálni kell a természeti adottságokból fakadó komparatív előnyeink feltárása és kiaknázására, amely már évtizedek óta nem része a magyar gazdaságpolitikának. Hosszú idők óta politikusaink és közgazdászaink úgy gondolják, hogy gazdasági fejlődésünk kizárólag az iparban, a technológia nyújtotta versenyelőnyök megszerzésében és a relatíve olcsó munkerőben testesül meg. Ideje kijelentenünk, hogy a rendszerváltás óta követett gazdasági modell hibás, és hiányos, mert az elsősorban a külföldön bevált(nak hitt) mintákra, mintsem a tényleges magyar helyzetre és adottságokra épül. A „magas hozzáadott értékre” épített gazdasági modell konkrét komparatív előnyök hiányában előbb-utóbb veszít versenyképességéből. Az adaptált „magyar” modell működése szinte kizárólag a multik további terjeszkedésétől és piaci stratégiájától függ, ami kiszámíthatatlan.

A Fejlesztési Terv alapkoncepciója meg kívánja haladni a „magas hozzáadott értékre” épített gazdasági modellt, és négy, egymást feltételező pillérre (programra) épül. Ezek lépcsőzetesen, egymást követő fázisokon keresztül valósulnának meg. A négy pillér (program) a következő:

- *„energiaváltás”,* azaz a megújuló energiaforrások felhasználására és iparszerű alkalmazására fokozatosan áttérő **energiaipar** megalapozza a további gazdasági, konjunkturális intézkedések anyagi és bizalmi alapját;

  – az „energiaváltás” során elérhető költségvetési-, vállalati- és fogyasztói költségcsökkentés *allokációs hatásai* már rövid-, és középtávon is érzékelhető kereslet- és beruházásélénkítést eredményeznek;

  – az „energiaváltás” kormányzati támogatásának hatására (prémium, adó- és hitelkedvezmény, stb.) folyamatosan nő az *energia-innovációs* termékek, technológiai eljárások – lásd geotermia – és szolgáltatások bevezetése az építőiparban, a feldolgozóiparban és a kereskedelemben;

- az „energiaváltásban” érdekelt kis- és középvállalkozások *új* bel- és külföldi *értékesítési piacokat* célozhatnak meg, így a munkahely-teremtés mellett folyamatosan javíthatják az ország külkereskedelmi mérlegét, s hozzájárulhatnak a költségvetés adósságcsökkentéséhez;

- *„iparfejlesztés”,* azaz a fenntartható iparpolitika követelményeinek megfelelő, innovatív technológiai eljárásokat, műszaki megoldásokat felvonultató **környezet- vagy zöld ipar** összeszervezése, majd integrálása a hagyományos gazdasági rendszerbe;

  – az „iparfejlesztés” eredményeképpen intézményesülnek egy új iparág koordinációs, érdekérvényesítési és vezetési mechanizmusai, adott esetben egy önálló, *fenntartható fejlődéssel foglalkozó minisztérium* keretén belül;

  – az „iparfejlesztés” hatására nemcsak új „zöld” szolgáltatások, üzleti lehetőségek és termékek alakulnak ki, hanem *„zöld munkahelyek”* ezrei teremtődnek meg, sőt a hagyományos foglalkozási ágak mozgástere is bővül;

  – az „iparfejlesztés” nyomán új képzési, oktatási lehetőségek kialakítására nyílik lehetőség a szakemberképzés vagy a felnőtt- és nyugdíjas oktatás területén, sőt, nő a közmunkalehetőségek száma is;

- *„agrárintegráció”,* vagyis a hagyományos agrár-ipari mezőgazdaság mellett fokozatosan fejlődő, majd azt hosszú távon felváltó **ökológiai agráripar** mozgásterének bővítése, mindenekelőtt meghatározó szerepe miatt, amelyet a település- és területfejlesztési feladatok megvalósításában tölt be;

  – az „agrárintegráció” keretén belül felgyorsulhat a fenntarthatóság céljait követő, ugyanakkor a helyi adottságokhoz igazodó *ökovezérelt művelési, termelési és gazdálkodási* módszerek elterjedése; nőhet az egymáshoz kapcsolt agráripari és térségfejlesztési rendszerek *forráskihasználási* hatékonysága;

  – az „agrárintegráció” segítségével pozitívan változik az *élelmiszer-ellátás biztonsági* feltételrendszere; *nő az agráripar munkaerő-kereslete* (s ezáltal nő az alacsonyan iskolázott és/vagy alulképzett munkaerő munkavállalási esélye is); felgyorsul a mezőgazdasági *termékszerkezet- és az agrárstruktúra váltásának* üteme;

  – az „agrárintegráció” nyomán jelentősen kibővül az *agrár háttéripar* (gépipar, feldolgozóipar, marketing és értékesítési szolgáltatások, stb.) teljesítménye, ami szintén pozitívan hat a foglalkoztatottak számának bővülésére;

- *„rendszer-innováció”*, azaz támaszkodva az előző pillérek eredményeire, mindenekelőtt az „energiaváltás” jelentette költségmegtakarítás allokációs hatásaira, a szerkezetátalakítási nyomás alatt álló **egészségipar** több új rendszerbővítő, rendszermeghatározó elemet építhet be szerkezetébe;

  – a „rendszer-innováció” lehetőséget ad a *tudás- és IT alapú* nagyteljesítményű diagnosztikai, terápiás és rehabilitációs, illetve prevenciós *technológiai rendszerek* bevezetésére, az őket kiszolgáló *egészségügyi műszeripar* továbbfejlesztésére;

  – a „rendszer-innováció” utat nyit a gyógyturizmus (medical wellness) és a gerontológia, valamint az ország földrajzi, éghajlati és geotermikus előnyeinek integratív összekapcsolására, *új szolgáltatói ágazatok kiépítésére* (egészségügyi intézmények új építészeti és technológiai megoldásai, ellátásszervezés, stb.)

  – a „rendszer-innováció” pozitív feltételeket teremt az *egészség- és környezetkárosító anyagok* leküzdéséhez/megelőzéséhez szükséges termékek, technológiai eljárások bevezetéséhez és elterjesztéséhez, a tudatformálás felgyorsításához (járműfejlesztés, bio-üzemanyagok, biotechnológia, környezeti szennyezések innovatív mentesítése, epidémia megelőzés,...)

A továbbiakban vessük egy pillantást a négy pillér megvalósulását kísérő hatásokra, illetve a megvalósítást előkészítő, támogató horizontális intézkedési lehetőségekre.

HORIZONTÁLIS LEHETŐSÉGEK

„Egy új tiszta-energia gazdaság lesz a motor, amely a jövőbe visz minket, hasonlóan, miképp a számítógép volt a motorja az elmúlt évtizedek gazdasági növekedésének.”

***Barack Obama,** az USA Elnöke*

1. Munkahelyteremtés

Az EU tagállamaiban csak az elmúlt félévben milliók veszítették el munkahelyüket, hazánkban is 2009 elején felgyorsult ez a folyamat. Ráadásul Magyarországon évtizedes probléma, hogy mindössze 3 millióan dolgoznak, ami 1 millióval kevesebb, mint a hasonló lélekszámú Csehországban. Amíg ezen nem változtatunk, addig nem lesz a kibontakozásnak stabil alapja. De milyen területen lesz hazánkban 1 millió új munkahely?

Az új zöld iparágak megerősödése a világban zöld munkahelyek millióit teremtheti meg. Nemcsak a megújuló energia, hanem az energiahatékonyság, az energiatakarékosság területén is, mint például a lakásszigetelés, fűtés- és hűtéstechnika, építőipar, nem is szólva a mezőgazdaság, a szolgáltató ipar és a kereskedelem széles lehetőségeiről.

Egy *zöld munkahelyteremtő program* megvalósítása jelentős változásokat generálhatna, amely hazai forrásokra támaszkodva előnyben részesítheti a magyar kis- és közepes vállalkozásokat. Ez a parciális protekcionizmus akár kiegyensúlyozhatná a külföldi tulajdonú óriáscégek nyomasztóan nagy részesedését is a hazai uniós források felhasználásában. A válság sújtotta USA ebben is követendő példát mutat. Az Apolló-projekt kapcsán az új amerikai elnök egyenesen „a zöld munkahelyek forradalmáról” beszélt, nem kevesebb, mint 5 millió zöldgalléros munkahelyet ígérve, amely „nem csak munkahelyeket, de energiabiztonságot is jelent az USA-nak”. Nem valami ilyenre lenne szükségünk nekünk is?

2. Mezőgazdaság

Az *erdőgazdálkodás,* s azon belül az újonnan indítandó klímaerdő és energiaerdő telepítési programok 700–750 ezer hektár erdő telepítését irányozná elő, munkahelyek ezreit létrehozva. A mezőgazdaság és az energetika összekapcsolása, önellátó vagy kapcsolt *energiatermelő rendszerek* kialakítására lenne képes.

Németországban időközben 4000 biogázüzem termel, hazánkban alig egy-két tucat. A német kormányzat a 2009. év eleji **ukrán-orosz gázvita** után úgy döntött, hogy 2030-ra már 10 százalékos biogáz-részesedést szeretne a hazai gázfelhasználásban a jelenlegi 3 százalékossal szemben. A mezőgazdasági melléktermékek – biomassza hőtermelés vagy bioüzemanyag előállítás – újrahasznosítása ráadásul CO_2-kibocsátás csökkentést is eredményez. A német bioenergetikai ágazat jelenleg összesen 92 ezer embert foglalkoztat. Meghatározó területté válhat az *ökogazdálkodás.* A hazai bioélelmiszer-gyártás már bizonyított az elmúlt években. Exportképessége egyedülálló, jelenleg a hazai bioélelmiszerek 98 százaléka megy exportra, svájci és uniós piacokra. Ugyanakkor elgondolkodtató, hogy a hazai élelmiszertermelésnek csupán 2 százalékát alkotja a bioélelmiszer-termelés.

E szektor fejlesztése azért is érdemelne nagyobb figyelmet, mert magas munkaerő intenzitása miatt jelentős nagyságú munkaerő felvételére képes, ráadásul az uniós, és a hazai piacokon is jelentős kereslet-élénkülésre van kilátás a bioélelmiszerek területén. Természetesen a precíziós mezőgazdaság bevezetése is sok zöld eredményt hozna. Jelentősen csökkentené az öntözővíz felhasználását, a műtrágya-igényt, s így nagyobb versenyképességet jelentene a hazai termelőknek. Az információ-technológia (IT) és a green tech integrálása a mezőgazdaságba jobb megélhetést biztosítana a gazdálkodóknak.

3. Közlekedés

Már a közeli jövőben számolhatunk azzal, hogy közlekedési szokásaink és eszközeink jelentősen meg fognak változni. Autóink fogyasztása a mai töredékét éri el, miközben karosszériájuk és alkatrészeik teljes mértékben újrahasznosíthatók lesznek. A *második generációs bioüzemanyagok,* amelyek a biomassza elgázosításával készülnek, már olyan megújuló és ezáltal környezetbarát energiahordozót jelentenek, amelyek a helyettesítendő kőolajnál is sokkal előnyösebb tulajdonságokkal rendelkeznek. Ezzel párhuzamosan hódítani fognak a **hibrid autók,** sőt időközben Európa-szerte ki fognak épülni a hidrogén hálózatok, amelyek segítségével hamarosan több európai város tömegközlekedésének fő üzemanyaga a hidrogén lesz. Valószínűen még nem beszélhetünk majd a végső, győztes technológiáról, lévén a mainál sokkal nagyobb és élesebb verseny alakul ki az egyes megújuló technológiák között, ám ezt a végfogyasztók nem is fogják bánni – az éles piaci verseny miatt jelentős árcsökkenéssel számolhatnak.

Az amerikai példa, mint elvi útmutatás, ebben az esetben is figyelemre méltó. Obama elnök
- 2015-ig egy millió elektromos hálózatról tölthető hibrid autót[12] akar az amerikai utakra küldeni;
- az amerikai kocsik üzemanyag-hatékonyságát évi 4%-al kívánja javítani;
- az új zöld autóknak 7000 dollár adóelengedést kíván adni;
- a Fehér Ház autóparkját egy éven belül le akarja cserélni – hibrid autókra.

A fentieknek megfelelően Magyarországon is tovább kell folytatni a differenciálást, illetve sokkal intenzívebben kell támogatni a kis fogyasztású és/vagy hibrid és alternatív meghajtású közlekedést. A csőd és az évtizedes elmaradás sújtotta vasúti rendszerünket, miként a tömegközlekedés egészét, fel kell zárkóztatni európai szintre. Mindkét terület fejlesztése jelentős elmaradásokat mutat fel az egyoldalú, ráadásul korrupciótól és kartell-érdekektől átszőtt autópálya-fejlesztésekkel szemben.

4. Zöldülő iparágak

Az elkövetkező években feltehetően befejeződik az az átalakulás, amely már több mint egy évtizede zajlik, s amelynek keretében a klasszikus iparágak is hatalmas lépéseket tesznek az új alapokon álló, fenntartható iparpolitika felé. Zárt ciklusú anyaghasználat, teljes mértékben újrahasználható vagy hasznosítható (s ezen belül egyre több természetes) anyagok, kisebb fogyasztás, hatékonyabb működés jellemzi az ipari átalakulást, és mindezek mellett a társadalmi felelősségvállalás[13] már nem önkéntes opció, hanem elvárt kötelezettség. Amelyik cég ennek nem tesz eleget, az elveszti piacát. Az új alapanyagok és gyártási technológiák gyors fejlődése egész életünket át fogja alakítani. A nanotechnológia és a biotechnológia már most kulcstechnológiának számít számos piacon. Hamarosan a zöldülő iparágak seregével fogunk találkozni nap mint nap: így például zöld vegyipar, zöld autóipar, zöld energiaipar, zöld építőipar, és így tovább.

A *megújuló energiaszektor,* több mint 20 éves múltjával, immár a klasszikus zöld ipar veteránjának számít, amely csak Európában 400 000 munkahellyel rendelkezik, és 40 milliárd euró forgalmat ért el 2008-ban. Közismert, hogy a megújuló energiaipar fajlagosan több munkahelyet teremt, mint a fosszilis energiaipar.

[12] plug-in hybrid car
[13] Corporate Social Responsibility – cégek társadalmi felelősségvállalása

A legtöbb megújuló energiaipar éves növekedési üteme világszerte 30% körül mozog! Igen hatásos példa erre a szélenergia-ipar, amely 2008-ban a világon 27 000 MW kapacitású szélerőművet állított üzembe, így 2009 elején összességében már 120 000 MW teljesítményt mondhat a magáénak. És az sem mellékes, hogy a szélenergia, mint a zöld ipar része, már most 400 000 ezer embernek ad munkát világszerte! Magyarországon ugyanekkor csak minimális eredményekről számolhatunk be: az ország mindösszesen 127 MW teljesítményű szélerőmű-kapacitással rendelkezik.

A *földhő* tekintetében hazánk kimagasló lehetőségekkel rendelkezik, ám ennek ellenére 2007-ben mindösszesen 3,6PJ energiát termeltünk ki, ami geotermális potenciálunk alig 3–4 százalékát teszi ki. Biomassza tekintetében a becsült fenntartható potenciál alig 25 százalékát[14] használjuk ki. Napenergia és vízenergia termelésünk elenyésző a rendelkezésre álló lehetőségekhez képest.

Röviden: kiváló adottságaink ellenére számos tennivalónk akad még, ráadásul az uniós előírásoknak megfelelően 2020-ig legalább 13 százalékos részesedést kell elérnünk a felhasznált megújuló energia területén. Jelenleg ez az arány csupán 5 százalék.

5. Ökológiai infrastruktúra

A természet, általánosabb értelemben az ökoszisztéma, hatalmas és pótolhatatlan munkát végez az emberiség számára. Ezt nevezzük ökológiai szolgáltatásnak. Az ökorendszer biztosítja életfeltételeinket a Földön (friss levegő, tiszta ivóvíz), nyersanyagokkal szolgál az ipar számára (fa, biomassza, talaj, élelmiszer, gyógyszer), segíti pihenésünket és kikapcsolódásunkat, támogatja szórakozásunkat, sportolásunkat (kirándulások, természetjárás, úszás, búvárkodás). Ám ezek a szolgáltatások akadályoztatva lesznek, vagy egyenesen veszélybe kerülnek, ha az emberiség az ökoszisztémát, mint egységes egészet kizsákmányolja.

A megoldás alapja ebben az esetben is csak az a felismerés lehet, hogy az ökológiai szolgáltatások rendszerét önálló **ökológiai infrastruktúrának** tekintjük, amelyet gondozni és fejleszteni kell, s amely szintentartó vagy fejlesztési beruházásokat igényel. Ilyen beruházások lehetnek például az erdősítési programok, a természetvédelmi területek összekapcsolása, az úgynevezett zöld-övezetek kiépítése, továbbá a természetfigyelő központok kialakítása, szálláshelyek fejlesztése. Szerte a nagyvilágban számtalan kiváló és sikeres példát találunk, amelyeket a magyarországi adottságokra adaptálva, majd a megfelelő finanszírozási feltételekkel kiegészítve, magunk is megvalósíthatunk.

[14] Európai Környezetvédelmi Ügynökség becslése (2006)

6. Környezet-infrastruktúra

Világszerte szaporodnak az úgynevezett **környezet-infrastruktúra** befektetési alapok (HSBC, HG Capital), amelyek az állami intézményekkel (Carbon Trust), vagy szabadpiaci szereplőkkel (E-ON, RWE) együttműködve, saját fejlesztési programokat alakítanak ki. Munkájukat – időközben – fokozódó mértékben segítik a tőkepiac meghatározó szereplői is (Gates-, Ford- vagy Rockefeller-Foundation, majd a nagy vagyonkezelők közül a Merck Family Fund, a Kleiner Perkins Caufield & Byers, mint ahogyan a Deutsche Bank, az UBS és a Merrill Lynch is).

Míg az infrastruktúra befektetési alapok tevékenysége korábban a közszolgáltatói szektorra összpontosult (távhő, ivóvíz, csatorna, szennyvíztisztítók, hulladék-gazdálkodás), az utóbbi időben mindinkább a megújuló energiák területén tűnnek fel. A jövőben egyre fontosabb feladat lesz ezen infrastruktúra projektek integrált fejlesztése és összehangolása, így például biogáz felhasználása a gáz- vagy a távhő rendszerben, vagy a hulladékkezelésnél a hulladék komplex energetikai hasznosítása. Ám ezeken túlmenően egyre nagyobb jelentőséggel bír a decentralizált, vagy önellátó rendszerek fejlesztése, mégpedig gazdasági-, ellátás-biztonsági és stratégiai szempontok miatt. Nem tekinthető véletlennek, hogy a gazdasági válságot kezelő brit, francia, német nemzeti konjunktúraprogramok inkább a környezet-infrastruktúra állagmegóvását, bővítését és modernizálását favorizálják, mintsem az autópályák építését.

7. Kutatás-fejlesztés/ Greennováció

Jelenlegi energia- és nyersanyagfelhasználási módszereink pazarlóak. Szükségünk van a tudomány segítségére, hogy sokkal racionálisabb és fenntarthatóbb technológiákkal, ipari nyersanyagokkal rendelkezzünk az elkövetkezendő évtizedekben.

Közülük a legtöbb eredményt a biotechnológia és a nanotechnológia területéről várhatjuk, amelyek később a zöld-technológiai és a tiszta-technológiai felhasználás keretében is hasznosulhatnak. Ne feledjük, 2009 a „kreativitás és innováció európai éve”, és az Európai Innovációs és Technológiai Intézet (EIT) Budapestre helyezésével már morális kötelezettségeink is megnövekedtek.

Sajnos a hazai K+F ráfordítás aránya rendkívül alacsony, és messze elmarad az Unió által 2010-re kitűzött 3 százalékos küszöbértéktől. 2007-ben 245,7 milliárd Ft volt, vagyis a GDP 0,97 százaléka, ami csupán a jelenlegi EU-27 átlag (1,83 %) fele! A hazai kutatóhelyeken foglalkoztatott 50 ezer fős létszámot jelentős mértékben lehetne (kellene) növelni, ám ehhez – túl a kormányzati ígéreteken – tettekre volna szükség.

8. Háztartások

Nemcsak környezetünk, hanem otthonunk is zöldebb és mindenekelőtt takarékosabb lesz – mindezt az új ipari anyagok és tervezési, technológiai megoldások, a hatékonyabb energiafelhasználás, adott esetben önálló energiaellátó rendszerek teszik lehetővé. Magyarországon az energia 40 százalékát az épületekben használjuk fel. A lakosság esetében 70 százalék a lakásfűtés részesedése a teljes energiafogyasztáson belül. Nem csoda tehát, hogy hazánkban a háztartások energiahatékonyságát lehetne javítani a legnagyobb mértékben, akár 15–30 százalékos eredménnyel. S miután a lakáscélú hőtermelés – közvetve vagy közvetlenül, ám összességében – 90 százalékban földgáz alapú, a hatékonyság javítása az ország energiaellátás-biztonsága szempontjából is (magas importfüggőség) stratégiai jelentőséggel bír.

Ma Magyarországon évente 200–250 KWh/m^2 energiát használunk fel lakásfűtésre, míg a szomszédos Ausztriában csupán 120 KWh/m^2. Sajnos az elmúlt években ezen a területen nem sikerült érdemi változást elérni. Régi kazánok, elhasználódott csővezetékek, alacsony hatásfokú radiátorok, melyek ráadásul nem szabályozhatóak és nem mérhetők. A falszigetelés ritka, a nyílászárók szigetelése sem mindenütt megoldott.

A jelenlegi kormány megalázóan csekély összeget fordít a lakások energetikai korszerűsítésének támogatására. Az önálló lakások és házak esetben a 2009. évi NEP[15] alig 1,5 milliárd forintot tartalmaz. A háztartásokban alkalmazott megújuló energia állami támogatási intenzitása időközben 30 százalék, s a felső határ 1,5 millió forintra változott. A hibás politikai koncepció eredménye magáért beszél. Míg Ausztriában (a nálunk sokkal alacsonyabb napsütési óraszámmal rendelkező országban) 3 millió m^2 napkollektor van, addig Magyarországon ennek alig 3 százaléka, mintegy 100 ezer m^2. A kormány távlatos elképzelései szerint a közel 4 millió hazai lakásból alig egy ezrelék kerül felújításra energetikailag, vagyis a jelenlegi ütemet tekintve 1000 év kellene a magyarországi lakások energetikai felújításához!

[15] Nemzeti Energiatakarékossági és Energiahatékonysági Program

GYAKORLATI TEENDŐK

1. Intézményi lépések

A Környezetvédelmi Vízügyi Minisztérium (KvVM) az amúgy is gyengélkedő magyar közigazgatás talán leggyengébb egysége. A szervezetet csökkenő állami támogatás, csökkenő kompetencia és elfogyó szaktudás jellemzi, miközben az ellátandó feladatok folyamatosan nőnek. Hiányoznak az intézményi keretek, adatok, statisztikák.

Immár elengedhetetlen az előttünk álló komplex ökológiai, környezet-ipari feladatok intézményi szintű kezelése egy **Fenntartható Fejlődés Minisztérium** keretén belül. Az uniós tagállamok hasonló minisztériumaiban folyó munkával egyezően, itt is komplex módon lehetne kezelni a jelenleg különböző tárcákhoz tartozó, de egymással összefüggő fenntarthatósági stratégiákat, programokat, intézkedéseket. Jellemző példa, hogy a megújuló energiával összefüggő kormányzati munkák jelenleg legalább hat helyen „folynak" – FM, a KvVM, GM, Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium, Energia Hivatal, Nemzeti Fejlesztési Ügynökség – többnyire egymástól elszigetelve, megfelelő szintű egységes tervezés, irányítás és koordináció nélkül.

2. Szemléletváltozás

Noha a lakossági szemléletváltozás területén sokat fejlődött az ország, ma még távol vagyunk a racionálisan tervező, szervező **Homo Öconomicus** ideál tipikus gondolkodásától. Az ismeretátadás tárgyi, szellemi színvonala jónak mondható, de a gyakorlatban sok esetben hiányzik az infrastrukturális feltételrendszer

(lásd szelektív hulladékgyűjtés), és az ösztönző rendszer is kívánnivalót hagy maga után. Az Európai Parlament Elnöke hidrogén autóval jár, Brüsszel város önkormányzata minden járművét hibridre cserélte. Nálunk Budapest főpolgármestere 12 literes fogyasztású terepjáróval közlekedik, a Pénzügyminiszter pedig a gazdasági válság kellős közepén vásárol 3.000 cm^3-es luxus Audit.

3. Fejlesztési források kijelölése

A fentebb megfogalmazott koncepcionális és horizontális elképzelések megvalósításához természetesen fejlesztési – mi több, igénybe vehető fejlesztési – források is szükségesek. Elképzeléseink szerint ezek a források az alábbi területeken találhatók meg.

A. Magyar karbon vagyon

A nemzetközi és az európai ÜVG[16] kereskedelmi rendszerekből származó bevételek 2005 és 2020 között elérhetik a **700 milliárd Ft**-os értéket is, ha, és amennyiben a karbon vagyont az addig egymást követő kormányok ügyesen és gondosan kezelik. A jogszabályok amúgy köteleznek is bennünket arra, hogy a bevételeket zöld, azaz további CO_2 csökkentő beruházásokra, fejlesztésekre fordítsuk.

B. Az adó- és támogatási rendszer „zöldítése”

Az adórendszer „zöldítése” számos, ma még kiaknázatlan lehetőséget rejt magában. Mindezt jó néhány szakmai és civil szervezet[17] évek óta hirdeti idehaza, és az Unióban. A napvilágot látott javaslatok közül, csupán vázlatosan, említsünk meg néhányat.

a. Házkorszerűsítési támogatást a gázártámogatás helyett! A gázártámogatás egy idejétmúlt, rossz beidegződés, amely nemhogy Nyugat-Európában nem létezik, de a környező országokban sem. 2009-ben a tervezett gázártámogatás *83 milliárd forint* lesz. Ha ezt az összeget a lakások korszerűsítésére fordítanánk, akkor maga a fogyasztás-csökkenés kompenzálná a gázár növekedését. Ráadásul a korszerűsítés munkahelyeket teremtene, növelné a lakások értékét, és csökkentené az ország energiafüggőségét.

[16] Üvegházhatást okozó gázok
[17] lásd: Levegő Munkacsoport: „Az államháztartás öko-szociális reformja”

b. A 2008-ban bevezetett, és az eredeti szándék szerint az energiaipari társaságokra kivetett 2 éves 8 százalékos nagyságú un. Robin Hood-adó *30 milliárd forintos* bevételét arra kell fordítani, amire eredetileg is szánták: a 650 ezer hazai távfűtést használó lakás fűtéskorszerűsítésére (mérhetőségére és szabályozhatóságára). Jelenleg ugyanis ezeknek a lakásoknak csupán 10–15 százaléka lett valamilyen mértékben korszerűsítve.

c. Konkrét lehetőségként fogalmazódik meg a tehergépkocsik útdíjának emelése, az üzemanyagok jövedéki adójának növelése, a súlyosan környezetszennyező ágazatok adóterheinek növelése, és a természetbarát megoldások támogatása, melyekkel *1500–2000 milliárd forintot* lehetne átcsoportosítani az élőmunkán lévő terhek mérséklésére.

d. Érdemes lenne komolyan elgondolkodni a zöld iparban foglalkoztatott, ott fejlesztő cégek jelentős (pl. beruházás élénkítő) adókedvezményeiről; a zöld termékek vásárlását kísérő mérsékelt áfakulcs bevezetéséről, összhangban az erre lehetőséget adó uniós rendelkezésekkel; az ingatlanok energetikai korszerűsítését felvállalók személyi jövedelemadójának mérsékléséről, és így tovább. Mindezek az intézkedések összességükben nemcsak keresletélénkítést indukálnának, hanem segítenék a magyar cégek piacra lépését, erősítenék az iparági beruházások növekedését, növelve az ország tőkevonzó képességét.

C. Uniós források

2009-ben az Európai Unió költségvetési kiadása 117 milliárd euró lesz. Ebből a *természeti erőforrásokra* (környezet- és természetvédelem, valamint a vidékfejlesztés) 52,5 milliárd euró jut, amelyből a környezet- és természetvédelem 14 milliárd euróval részesül. Ez az összeg 2007–2013 között tovább nő a válság miatt gazdaságélénkítésre fordítandó 105 milliárd eurós kohéziós támogatással, amely kifejezetten a zöld gazdaság térnyerésének elősegítését célozza.[18] Magyarország a 2007–2013 között rendelkezésére álló uniós forrásokból összesen alig *80 milliárd forintot* kíván megújuló energiák támogatására és energiahatékonyságra költeni. Ezen változtatni kell, és erre a Kormánynak lehetősége is van: többek között az uniós támogatási források felhasználási (pályázati) átcsoportosításával.

[18] EUB Regionális Főigazgatósága: A gazdasági növekedés és a munkahelyteremtés támogatása, 2009. március 9. (IP/09/369) A javaslat az alacsony jövedelmű háztartásokat veszi célba, s lényege, hogy az EU olyan kezdeményezéseket társfinanszírozzon, melyek keretében energiahatékony intézkedéseket hajtanának végre, például kétrétegű, hőszigetelt üvegeket helyeznének be, leszigetelnék a falakat vagy a tetőket, napelemeket szerelnének fel, illetve energiahatékonyabb készülékre cserélnék a régi bojlereket és fűtőtesteket.

D. Szabad piaci tőkeforrások

A zöld ipar térnyerését a pénz- és tőkepiaci források egyre nagyobb mértékben hajlandóak finanszírozni.

a. Az EIB és az EBRD[19] hitelek, sok egyéb fejlesztési hitelhez hasonlóan – és a pénzintézetek kívánságának megfelelően – kifejezetten csak projekt-finanszírozásra fordíthatóak. Az EIB például a következő négy évben 30 *milliárd eurót* bocsát a kereskedelmi bankokon keresztül a kkv-ék rendelkezésére, hogy erősítse a zöld gazdaság térnyerését. Ennek ellenére a magyarországi zöld projektek csak elvétve élnek ezekkel a lehetőségekkel.

b. Sajnálatos módon a tőkepiaci források alternatív finanszírozási lehetőségeit (kockázati tőke, pénzügyi befektetőalapok) továbbra is nagyon kevesen veszik igénybe, noha azok megkerülhetetlenek lesznek a zöld ipari fejlesztések megvalósításánál. Az ilyen alapok és társaságok hazai befektetéseit, jelenlétét támogató célú szabályozással ösztönözni kell.

E. A hatékonyabb energiafelhasználásból származó megtakarítások

A fejlesztési források legnagyobb hányada az energiahatékony programok révén megtakarítható költségvetési, intézményi, vállalati és magánfogyasztói energia-költségek allokációjából származik. Egy igen egyszerű becslés alapján kiszámítható, hogy adott esetben mekkora költségmegtakarítást érhetnénk el évente, ha csak a háztartások energiahatékonyságát növelnénk átlagosan 30 százalékkal.[20] A KSH legfrissebb adatai szerint 2006-ban Magyarországon 3 811 357 háztartásról beszélhetünk, amelyekben átlagosan 2,6 fő él.[21] Amennyiben az előző példa alapján azt feltételezzük, hogy csupán a magyar háztartások egyharmada él energiatakarékosan, továbbá csak ez az egyharmad lenne képes, és hajlandó energiatakarékossági fel-újításokra, a *lakossági energiaköltség*-megtakarítás éves volumene megközelítőleg *151 milliárd Ft*-ot tenne ki.

Külön érdekesség, hogy az EU Bizottság számításai szerint egy átlagos uniós háztartás az energiatudatos magatartás nyomán – az energiafogyasztástól függően – évente 200–1000 eurót is megtakaríthat. E racionális magatartás annál is inkább fontos, mivel az Európai Unióban a károsanyag-kibocsátás 40 százaléka a különféle épületekre – így családi- és lakóházakra, üzletekre, irodákra – vezethető vissza.

[19] Európai Beruházási Bank és Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank

[20] A Green Capital környezetpolitikai kutató-tanácsadó intézet átlagszámításai szerint egy átlagos, 50 négyzetméteres lakásban élő négytagú család éves energia- és vízköltsége (mindenfajta takarékosság és energiabarát megoldás nélkül) 420 ezer Ft. Ha ugyanez a család energiatakarékosan él, és ennek érdekében felújításokat is végez (és semmi mást!), akkor éves energiaköltsége 300 600 Ft-ra csökken. A megtakarítás évi 120 ezer Ft, ami közel 30 százalékos költségcsökkentést jelent.

[21] KSH: Háztartások száma és átlagos létszáma 2000–2006 között; KSH, 2008

UTÓSZÓ

A félreértések elkerülése végett ki kell jelentenünk, hogy a Zöld Magyarország Fejlesztési Terv nem „csodarecept", mint ahogyan ebben a pillanatban az országnak sem „csodareceptre" van szüksége.

Magyarországnak most, a tartósnak mutatkozó gazdasági visszaesés idején, egy, a hosszú távú fejlesztések lehetőségét is magában foglaló stabilizációs programra van szüksége. Egy stabilizációs programra, amely figyelembe veszi az ország belső növekedési tartalékait, mindenekelőtt komparatív előnyeit, s amely képes a gazdaság újraindítására.
A történelmi példa mindenki előtt ismert: az amerikai New Deal. Alapgondolatát és elméleti hátterét az akkor forradalmian újnak számító elmélet, a keynesianizmus alkotta. Ám jelenlegi helyzetünkben a keynesianizmus dogmatikus másolása nem jelenthet megoldást.

Jelenlegi helyzetünkben a megoldást a Zöld New Deal gondolata jelentheti, amely az állami intervenció egykor bevált gyakorlatát összeköti a technológiai innováció iparfejlesztő, majd keresletélénkítő hatásaival. Ezért is beszélhetnénk Keynes fogalmi rendszerében egyfajta **ökológiai irányultságú keynesianizmusról,** ahol a klímaváltozásra, az energiaválságra, az ipari nyersanyagok szűkösségére adott Greentech válaszok – amelyek már most is alapjaiban változtatják meg a gazdaság termelési feltételeit – szerves módon kapcsolódhatnak össze a többletkereslet növelésére tett állami (ismételten intézményesülő) beavatkozó intézkedésekkel. Az esetleges formai hasonlóságok ellenére esetünkben nem a Keynesi gazdaságpolitika újjáélesztéséről van szó, hanem legfeljebb egyes elemeinek jól időzített, célzott, és meghatározott ideig történő alkalmazásáról. Miután a zöld innovációk tömegméretű megvalósítása – majd azok folyamatos fogyasztói adaptálása – a piaci koordinációk létét feltételezi, azok iparszerű alkalmazása növelné az állami és a gazdasági rendszerek működési hatékonyságát, erősítené a gazdasági szereplők érdekeltségét a racionális gazdasági kalkulációban, s végül növelné a fogyasztók ár- és költségérzékenységét a felkínált termékekkel, szolgáltatásokkal szemben. Vagyis, az állami beavatkozás semmiképpen sem korlátozná, vagy veszélyeztetné a piac hatékony működését. Éppen ellenkezőleg: erősítené!

A világ időközben elindult a zöld gazdaság irányába. S mit tesz Magyarország és a magyar politikai elit? Úgy tesz, mintha mi sem történt volna. Úgy tesz, mint aki fél a haladástól, a kitekintéstől. Úgy tesz, mintha a '80-as évek derekán járnánk, mintha a rendszerváltás könyörtelen megpróbáltatásait meg akarná akadályozni. De az is lehet, hogy a jelenkor magyar politikai elitje jogosan tart a jövőtől: a Zöld New Deal térfoglalása rendszerváltást jelent. Egy megkövesedett, kiüresedett válságot válságra halmozó gazdasági szervező elv modernizálását.

E kis füzetnek az a célja, hogy elgondolkoztasson, hogy vitát kezdeményezzen az ország közvéleményével egy alternatív kitörési program *kidolgozása és megvalósítása* érdekében. Kormányzati politikusaink sajnos önmaguktól nem fognak foglalkozni a zöld gazdaság potenciális lehetőségeivel – mert eddig sem tették, és ezután sem teszik.
A szembenézést és az állásfoglalást, mint eddig bármikor, a társadalmi és gazdasági (kényszer)folyamatok, valamint azok szereplői fogják kikényszeríteni. Vagyis mi. A választók és a fogyasztók közös serege!

Ám addig is meggyőződéssel valljuk Neumann János gondolatát: „a haladásra nincs orvosság".

Forráslista:

- European Commission, 2008. Interim Report on The Economics of Ecosystems and biodiversity (TEEB)
- UNEP, 2007. Global Environmental Outlook 4 (GEO–4)
- IPCC Fourth Assessment Report, 2007
- UN Milleneum Ecosystem Assessment 2005.
- WWF Living Planet Report 2008
- GWEC Global Wind Report 2007
- Ekman, Rockström, Wijkman: Grasping the climat crisis, a Provocation from the Tallberg Foundation
- Lester R. Brown: Plan B 3.0 – mobilizing to save civilization
- Ban Ki-Mon: A világ elvárásai és a cselekvés felelőssége. Magyar Nemzet 2009. február 2.
- Brundtlandjelentés, Környezet és Fejlesztés Világbizottság 1987
- Population Reference Bureau; United Nations, World Population Projections to 2100 (1998).
- Edward D. Barbier: A Global Green New Deal, Final Report, February 2009, UNEP Economics and Trade Branch
- EUB Regionális Főigazgatósága: A gazdasági növekedés és a munkahelyteremtés támogatása, 2009. március 9. (IP/09/69)
- Levegő Munkacsoport: „Az államháztartás ökoszociális reformja”
- KSH: Háztartások száma és átlagos létszáma 2000–2006 között; KSH, 2008

Olajos Péter szervező-, vegyészmérnök, környezetvédelmi szakmérnök. Európai Parlamenti képviselő az Európai Parlament néppárti (kereszténydemokrata) frakciójának tagja. Fő bizottsága a Környezetvédelmi, Közegészségügyi és Élelmiszerbiztonsági Bizottság, valamint tagja az Éghajlatváltozási Ad-hoc Bizottságnak és a Költségvetési Bizottságnak is. Alelnöke az Európai Parlament Fenntartható Fejlődési Munkacsoportjának. Rendszeresen publikál szaklapokban, nyolc éve szerkesztője a Ma és Holnap fenntartható fejlődési szakfolyóiratnak.

www.olajospeter.hu

EPP-ED

Kiadja: Olajos Péter EP képviselő
2009. április
Készült az EPP-ED támogatásával
www.olajospeter.hu

Design: Sylva Reklámügynökség • www.sylva.hu